

Învățământul superior economic. O abordare postindustrială

Ion Gh. Roșca

Profesor universitar doctor

Academia de Studii Economice București

Abstract. *Human society steps, with or without its willing, towards knowledge era which rises new exigencies for education and research. Universities are influenced and, in the same time, influence the new society. They define new duties, visions and aims according to the European common space organizing. New arguments appear as national priority, changes within concepts approaches are produced, universities adapt to new structures, integrate within education's global market, ensuring a high level of the research and training services.*

Key words: knowledge society; education; research; long-life learning.

Argument

Tipurile de societăți se succed, cel puțin teoretic, cu o mare rapiditate. Ne place să spunem că am depășit, deja, nivelul societății informaționale – caracterizată de adoptarea calculatorului ca instrument al muncii, comunicațiilor și vieții cotidiene – trecând la societatea cunoașterii – bazată, în principal, pe inovare și valorificarea acesteia în folosul omenirii. Ne place, de asemenea, orgoliul românesc de a nu rămâne „de căruță” și de a ne plasa de fiecare dată pe valul modernității. Credem că România se află într-o situație de excepție, putând „arde” etapele dezvoltării firești, „plonjând” direct din starea unei națiuni sărace și sărăcite în cea a uneia instruite și generatoare de inteligență purtătoare de bogăție. Dar, pentru aceasta, este imperios necesar să avem curajul de a declara (mai puțin important) și de a ne asuma învățământul ca o prioritate națională. Și când spunem învățământ ne gândim la toate treptele sale, pe întreaga perioadă a vieții unui om, inclusiv cea anterioară grădiniței și cea posterioară vieții active. Susținem ideea ca cetățeanul român să fie purtător, de la naștere până la moarte, al unui „card” de acces la învățământ, știință și cultură, „acoperit”, în proporții diferite, în funcție de tipul, nivelul și necesitatea instruirii, de către stat, mediul economico-social și de către cetățeanul însuși. În plus, nu trebuie să vorbim despre segmente disparate de pregătire, ci despre un sistem unitar de învățământ, fiecare treaptă având intrare din precedentă și în succesoarea. De aceea,

calitatea unui nivel de pregătire este în corelație directă cu cea a nivelului imediat precedent și indirectă cu cea a tuturor nivelurilor anterioare precedentului. Acceptarea învățământului ca un sistem, în accepție cibernetică, trebuie să ne determine să acceptăm că el este „monopol național”, că nu oricine poate să-l facă și, mai ales, nu în orice condiții și pentru orice finalitate. Întregul învățământ este un bun public, indiferent de forma de proprietate a instituției care îl promovează. Chiar dacă afirmația este redundantă, ne referim doar la învățământul care sprijină dezvoltarea societății, pune în valoare omul și promovează binele acestuia. Acest tip de învățământ nu trebuie să aibă „buline” de interdicție pentru nimeni.

Mutații în percepție

Învățământul trebuie perceput ca o necesitate individuală în efortul de adaptare nu numai la mediul național, ci și la cel internațional. Acum, mai mult ca niciodată, înveți ca să știi mai mult decât anterior, să poți aborda o nouă treaptă de învățare. Învățarea trebuie să te ajute să-ți satisfaci mai bine nevoile prezente, să poți crea, pentru că acest demers este cel mai bine plătit, să poți naviga printre ocupații și funcții, să te simți mai liber în societate. Spre deosebire de societatea industrială, învățarea nu-ți mai poate oferi o calificare pe viață, ci te poate susține într-o

competiție prezentă, nu-ți mai garantează un loc de muncă permanent, ci te poate plasa pe orbita obținerii unuia care ți se potrivește *acum*. Scopul învățării s-a schimbat: dorim să fim mai instruiți, să ne calificăm dinamic, pentru cerințe dinamice. Uneori, în dorința de a avea o susținere a demersurilor noastre, creăm confuzii cu privire la restructurarea și modernizarea învățământului. Am spus, cu obstinație, că trebuie să ne aliniem exigențelor integrării europene. Nimic mai fals. Învățământul românesc trebuie să se raporteze la tendințele mondiale de globalizare și liberalizare a exercitării profesiilor. Nici măcar nu trebuie să devenim stat al Comunității Europene pentru ca învățământul să se modernizeze, să se restructureze, să devină prioritate națională. Dacă acest lucru nu este asumat ca o necesitate obiectivă a prezentului și viitorului, riscăm fie să impunem un sistem nedorit, fie să ne izolăm. Aici, orgoliul național nu are sens. Trebuie să dăm șansa românilor să rămână români, dar să câștige și să trăiască oriunde în lume, unde se simt mai împliniți. Credem că acesta este noul sens al naționalismului, globalizat și el într-o lume civilizată și modernă. România are toate resursele limitate, mai puțin capacitatea intelectuală a cetățenilor săi. Dacă acceptăm acest adevăr, trebuie să acționăm ca atare: școala trebuie plasată unde se cuvine în inimile, mințile și acțiunile noastre. Oricine este sincer cu sine va recunoaște că se află acolo unde este datorită școlii pe care a urmat-o.

Misiunea universității în Societatea Cunoașterii

Misiunea universității în Societatea Cunoașterii este aceea de a produce, valorifica și transmite cunoștințe. Pentru aceasta ea desfășoară activități de cercetare științifică, instruire și dezvoltă relații cu mediul extern, național și internațional. Trebuie subliniată noua abordare a misiunii universității: cea orientată, în primul rând, pe cercetare, care asigură înaltul nivel (universitar) al învățământului. În societatea industrială, învățământul superior pune accentul pe instruirea prin transmiterea de cunoștințe. Cel mai bun profesor era cel care „preda” bine. Comunitatea era net împărțită în transmitător și receptor de cunoștințe. În etapa actuală, fără a nega rolul didacticii, universitatea este chemată să producă cunoaștere. La acest proces participă toți membrii comunității, indiferent că sunt „instructori” sau „instruiți”. Dar vor putea îndeplini toate universitățile o astfel de misiune? Probabil că nu. Unele vor trebui să se declare universități de învățământ, altele universități de învățământ și cercetare. În plus, va trebui să acceptăm ierarhizarea universităților în funcție de performanțele lor. Acest lucru este important, atât pentru transparența în fața „clienților” noștri, cât și pentru diferențierea accesului la resursele publice. Universitățile sunt de interes public și trebuie să rămână sub monitorizare publică. Ele se organizează după următoarele principii: autonomie universitară, responsabilitate publică, asigurarea libertăților academice, accesul nediscriminatoriu la învățământ, multiculturalism, asigurarea calității, respectarea principiilor de etică și deontologie profesională, transparența deciziilor, deschiderea spre mediul de afaceri.

O nouă caracteristică a universității moderne este viteza de pilotaj a carierei. Deoarece adaptabilitatea la mediul

prezent este hotărâtoare, ciclurile de pregătire trebuie să fie scurte, dar mai numeroase. De aceea, și în România s-a optat spre structurarea pregătirii universitare pe următoarele niveluri: licență, masterat, doctorat. La acestea se adaugă pregătirea multiplă postuniversitară. Se apreciază că un om trebuie să se întoarcă în procesul de învățământ cel puțin o dată la cinci ani.

Noua organizare a învățământului superior economic din România

Toate universitățile trebuie să-și definească competențele asigurate prin absolvirea fiecăruia dintre nivelurile de pregătire – licență, masterat și doctorat. Pentru învățământul superior economic s-a optat spre structura 3+2+3 (licența de trei ani, masteratul de doi ani și doctoratul de trei ani).

- Primul ciclu – de trei ani – are ca scop înzestrarea studenților cu fundamentele teoretice și aplicative, specifice fiecărui domeniu de specializare. Absolvenții acestui ciclu vor fi economiști de execuție. Pentru ciclul de licență sunt prioritare abordarea pragmatică, însușirea competențelor operaționale, în paralel cu deprinderea învățării rapide și „pe cont propriu”. În acest sens, chiar dacă este destul de contestată, organizarea anului de învățământ în Academia de Studii Economice din București pe patru module vine în susținerea necesității ca tinerii să fie obișnuiți să depună eforturi intensive de învățare.
- Ciclul al doilea – de doi ani – conduce la obținerea diplomei de master – și urmează să asigure formarea pe specializări înguste, având cunoștințe avansate și competențe de analiză și sinteză specifice *funcțiilor de conducere* din fiecare domeniu. Absolvenții acestui ciclu vor fi economiști de concepție. Pentru ciclul de masterat, accentul trebuie să cadă pe deprinderea cercetării științifice, abordarea componentelor de pregătire avansată, pe dezvoltarea capacităților inovatoare ale studenților. Aceștia trebuie incluși în programe de cercetare științifică (alături de doctoranzi), trebuie încurajați să valorifice munca prestată prin articole și studii, chiar dacă ele sunt doar dezbătute în grupe de lucru. De asemenea, considerăm că cel puțin 25% din durata programului trebuie dedicată formării experienței practice de nivel decizional.
- Ciclul al treilea – de trei ani – vizează formarea de vârf a unei elite științifice de economiști în cadrul școlilor doctorale și se adresează celor mai buni absolvenți ai ciclului de masterat. Școala de doctorat, în exigențele restructurării, a început în Academia de Studii Economice din București de anul acesta. Programul de doctorat vizează, exclusiv, cercetarea științifică și însușirea unor instrumente avansate de inovare în domeniul economic, juridic și al științelor administrative. Considerăm că aducerea programelor de doctorat (și masterat) în segmentul studiilor universitare (nu postuniversitare) este menită să stimuleze pregătirea la un înalt nivel calitativ. Academia de Studii Economice din

București a optat spre organizarea modernă a doctoratului, pe două componente: studii avansate – un an și programul de cercetare – doi ani.

- Programul postuniversitar – învățare continuă – se poate organiza sub diverse forme și cu durate diferite. Academia de Studii Economice din București are programe de specializare (de un an) și de perfecționare (de la o săptămână la trei luni).

Dimensiunea internațională a învățământului

Universitățile au obligația să se raporteze la exigențele internaționale, adoptându-și planuri și programe de învățământ compatibile cu ale celor mai prestigioase universități din lume. Cerința nu este un simplu mof, ci se degajă din necesitatea asigurării, pe de o parte, a mobilității studenților care au libertatea alegerii locului de instruire care li se potrivește cel mai bine iar, pe de altă parte, compatibilității diplomelor și certificatelor de studii, în vederea exercitării profesiei oriunde în lume. În corelație cu aceasta, trebuie dezvoltat și perfecționat sistemul creditelor transferabile, astfel încât măsurarea efortului de însușire a unei discipline să nu difere semnificativ față de alte universități. În perspectivă prevedem „liberalizarea” pieței formării universitare, putând să apară în România „antene” ale universităților din străinătate. Va fi greu să

facem față concurenței chiar la noi acasă și va fi și mai greu ca noi să „exportăm” învățământ. Universitățile vor trebui să-și facă din ce în ce mai multe programe cu predare în limbi de circulație internațională și cu diplome duble, prin parteneriate cu universități din străinătate.

Managementul calității învățământului

În efortul lor de modernizare, universitățile trebuie să adopte politici și practici pentru asigurarea unui nivel înalt al calității. Pentru aceasta, trebuie să se accepte ideea că universitatea este o unitate care oferă servicii (de învățământ), în care se regăsesc cei doi parteneri: prestatorul și clientul. Calitatea învățământului superior se poate măsura prin gradul de satisfacere a nevoilor de instruire și cercetare ale clienților săi, care, în ultimă instanță, înseamnă formarea deprinderilor specifice treptei de pregătire pe care o urmează aceștia. Este posibil ca un sistem al calității să nu fie acceptat de la bun început de comunitatea academică, mai ales că în el trebuie incluse și proceduri de control și evaluare, chiar individuală. Dar dinamismul științei, exigențele societății cunoașterii ne obligă să ne raportăm la un nivel înalt al educației. Altfel, vom fi scoși treptat, treptat de pe scena universitară, mai ales că prevedem introducerea prin lege a obligativității îndeplinirii unor standarde minimale.

Bibliografie

Korka, M., „Învățământul superior economic românesc și spiritul Bologna”, publicat în ziarul *Economistul*, nr. 1747, 1748 din noiembrie 2004

Roșca, I. Gh., *Cuvântul de la deschiderea Anului universitar la Academia de Studii Economice din București*, 1 octombrie 2005

Roșca, I. Gh., Sârbu, R. (2006), „Cadru general european și național de dezvoltare a unei strategii de asigurare a calității în Academia de Studii Economice din București”, în volumul *Educația într-o societate a învățării*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București